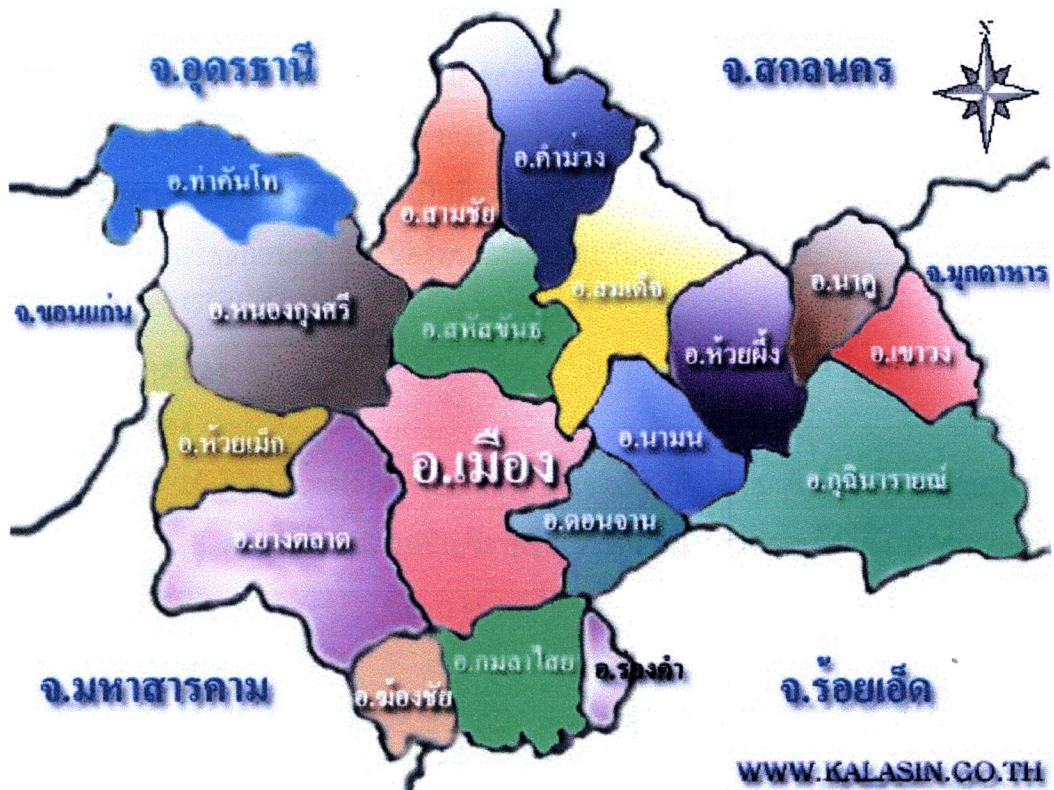

ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาฬสินธุ์

1. สภาพทั่วไป

1.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นละติจูด (เส้นรุ้ง) ที่ 16-17 องศาเหนือ และลองจิจูด (เส้นแวง) ที่ 103-104 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 519 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,946.746 ตร.กม. หรือประมาณ 4,341,716 ไร่ หรือร้อยละ 4.5 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดสกลนคร และ จังหวัดอุดรธานี โดยมีลำน้ำป่าวและ ห้วยพันชาด เป็นแนวแบ่งเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด และ จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสกลนคร และ จังหวัดมุกดาหาร โดยมีสันปันน้ำของเทือกเขาภูพาน เป็นแนวแบ่งเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดมหาสารคาม โดยมีลำน้ำชี เป็นเส้นแบ่งเขต และ บางส่วนติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดกาฬสินธุ์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงจนถึงที่ราบลุ่มมีน้ำแซ่ซัง ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดจึงมีลักษณะ ดังนี้

ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขา อยู่ทางด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานี และบางส่วนทางทิศตะวันออกที่เป็นเทือกเขาภูพานติดต่อกับจังหวัดสกลนคร และ นครพนม เป็นบริเวณที่มีความสูงตั้งแต่ 250 เมตร ถึง 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นหุบเขา เป็นที่ราบลุ่มในระหว่างหุบเขาของเทือกเขาภูพานในเขตอำเภอเวียง ซึ่งติดต่อกับจังหวัดสกลนคร และนครพนมทางทิศตะวันออกของจังหวัด

2. การเมืองการปกครอง

2.1 การเมือง

จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 6 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ทั้งสิ้นจำนวน 8 คน แบ่งเป็นแบบบัญชีรายชื่อ 2 คน แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 6 คน และมีสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) 3 คน

2.2 การปกครอง

จังหวัดกาฬสินธุ์ได้แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 14 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ 135 ตำบล 1,571 หมู่บ้าน 231,410 ครัวเรือน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 129 แห่ง สภาตำบล 5 แห่ง

3. สภาพทางสังคม

3.1 ประชากร

จากสถิติของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เมื่อสิ้นเดือนกันยายน 2549 จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากรทั้งสิ้น 975,562 คน แยกเป็น ชาย 486,309 คน หญิง 489,253 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอยางตลาด รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ และอำเภอกุฉินารายณ์ โดยมีความหนาแน่นของประชากร 207 คน / ตร.กม. , 200 คน / ตร.กม. และ 136 คน / ตร.กม. ตามลำดับ

3.2 การศึกษา

การศึกษาภาคบังคับได้แพร่กระจายไปอย่างทั่วถึง การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในขณะนี้ได้ขยายออกไปสู่ชนบทครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่

แบบต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนการฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้ที่สนใจทั่วไปรวมทั้งยังส่งเสริมให้มีการศึกษาในพุทธศาสนาด้วย

3.3 ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด มีวัดจำนวนทั้งสิ้น 810 แห่ง โบสถ์ 1 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง

3.4 การสาธารณสุข

การดำเนินการด้านสาธารณสุข จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ดำเนินการในรูปแบบผสมผสาน คือ มุ่งในด้านรักษาพยาบาล การสุขภาพบาล สิ่งแวดล้อม การป้องกันและส่งเสริมสุขภาพพร้อมกันไปกับการสาธารณสุขมูลฐาน

4. สภาพเศรษฐกิจ

4.1 สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป

ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดกาฬสินธุ์ การผลิตภาคการเกษตรโดยรวมลดลงจากปีก่อนเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกบางส่วนประสบอุทกภัย ด้านปศุสัตว์เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในขณะที่ด้านการประมงเพิ่มขึ้น สำหรับด้านอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ใช้ทุนไม่มาก ในด้านการใช้จ่ายภาคเอกชนเพิ่มขึ้นเนื่องจากกำลังซื้อของประชาชนเพิ่มขึ้นจากรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลจากโครงการพิเศษในด้านต่าง ๆ ของรัฐ ภาคการค้าดีขึ้นมากเมื่อเทียบกับปีก่อน โดยเฉพาะยอดขายรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่เพิ่มสูงขึ้น ในภาคการบริการและการท่องเที่ยวจำนวนผู้เข้าพักโรงแรมเพิ่มขึ้น ภาวะการจ้างงานในจังหวัดปีนี้ทรงตัวจากปีก่อน สำหรับภาคการเงิน ยอดเงินฝากคงค้างมากขึ้น และสินเชื่อคงค้างเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในด้านการคลังปีนี้สามารถเก็บรายได้เพิ่มขึ้น

4.2 การเกษตรกรรม

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น 2,487,602 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.29 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด แบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นพื้นที่ทำนา จำนวน 1,592,784 ไร่ (ร้อยละ 64.03 ของพื้นที่การเกษตร) พื้นที่ทำไร่ จำนวน 757,269 ไร่ (ร้อยละ 30.44 ของพื้นที่การเกษตร) พื้นที่ไม้ผลไม้ยืนต้น จำนวน 119,921 ไร่ (ร้อยละ 4.82 ของพื้นที่การเกษตร) พื้นที่ปลูกพืชผัก จำนวน 12,271 ไร่ (ร้อยละ 0.49 ของพื้นที่การเกษตร) และพื้นที่ไม้ดอกไม้ประดับ จำนวน 185 ไร่ (ร้อยละ 0.02 ของพื้นที่การเกษตร) นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ทำการเกษตรอื่นๆ จำนวน 5,172 ไร่ (ร้อยละ 0.20 ของพื้นที่การเกษตร)

4.3 การอุตสาหกรรม

โรงงานในจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนมากเป็นโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาลทรายดิบและน้ำตาลทรายขาว เป็นต้น อุตสาหกรรมอื่นๆที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก การขยายตัวอุตสาหกรรมของจังหวัดมีไม่มากนัก

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสถานประกอบการ ณ เดือนมกราคม 2546 จำนวนโรงงานที่ยังคงดำเนินการอยู่ทั้งสิ้น 343 แห่ง เงินทุน 6,184 พันล้านบาท คนงานจำนวน 6,172 คน อุตสาหกรรมที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นประเภท อุตสาหกรรมการเกษตร ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานแป้งมัน โรงงานน้ำตาลทรายดิบและน้ำตาลทรายขาว รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมก่อสร้างและอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

4.4 การพาณิชย์กรรม

ด้านการค้า มีผู้ประกอบการทั้งหมด จำนวน 1,476 ราย

- บริษัท จำกัด 98 แห่ง
- ห้างหุ้นส่วนจำกัด 825 แห่ง
- จดทะเบียนพาณิชย์ 553 แห่ง

ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สำคัญ ได้แก่ ผ้าไหมแพรวา ดอกไม้ประดิษฐ์ ข้าวกลังหอมมะลิ ข้าวสารจำวหอมมะลิ ไข่กรอกปลา

ระดับการพัฒนา มีผลิตภัณฑ์มวลรวม GPP ของจังหวัด 20,465 ล้านบาท รายได้เฉลี่ย

ต่อหัวต่อปีของประชากร 21,954.- บาท

5. ทรัพยากรธรรมชาติ

5.1 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ป่าไม้ 1,144,700 ไร่ หรือประมาณ 26.36 % ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด

- อุทยานแห่งชาติ มี 1 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติภูพาน มีพื้นที่ที่อยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 57,500 ไร่
- เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า มี 1 แห่ง คือ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน มีพื้นที่ประมาณ 28,125 ไร่
- เขตห้ามล่าสัตว์ป่า มี 1 แห่ง คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าลำปาว มีพื้นที่ประมาณ 200,000 ไร่ (พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่น้ำของเขื่อนลำปาว)

- วนอุทยาน มี 3 แห่ง ได้แก่ วนอุทยานภูพระ มีพื้นที่ประมาณ 6,200 ไร่ , วนอุทยานภูวัว มีพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ และวนอุทยานภูแฝก มีพื้นที่ประมาณ 4,062.50 ไร่

5.2 ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญในจังหวัด และที่ไหลผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ลำน้ำชี , ลำน้ำยั้ง ,ลำน้ำพาน และลำน้ำปาว เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ที่ลำน้ำเหล่านี้ไหลผ่านประชากรจะได้รับประโยชน์ในด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก

แหล่งน้ำเพื่อการชลประทาน จังหวัดกาฬสินธุ์มีแหล่งน้ำเพื่อการชลประทาน ทั้งหมด 19 แห่ง แยกเป็นโครงการชลประทานขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำปาว เก็บกักน้ำได้ 1,430 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 314,300 ไร่ ครบถ้วนที่ได้รับประโยชน์ 31,400 ครัวเรือน โครงการชลประทานขนาดกลาง 18 แห่ง เก็บกักน้ำได้ 888.61 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 72,800 ไร่ ครบถ้วนที่ได้รับประโยชน์ 9,898 ครัวเรือน

6. สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย

6.1 ด้านประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุ

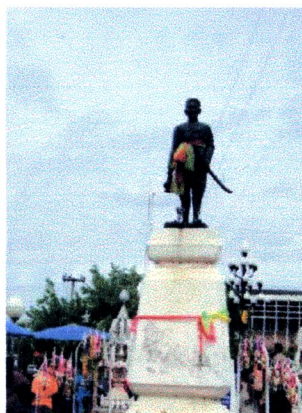
1) ไดโนเสาร์

จังหวัดกาฬสินธุ์ค้นพบซากโครงกระดูกของไดโนเสาร์ ซึ่งมีอายุกว่า 150 ล้านปี สถานที่ค้นพบ 3 แห่ง ได้แก่ วัดบ้านนาโคก อำเภอกุฉินารายณ์ วัดสีกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ และที่เชิงเขาวัดภูป้อ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยว โดยได้จัดสร้าง “พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูมู่มข้าว” ที่บริเวณภูมู่มข้าว วัดสีกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการ

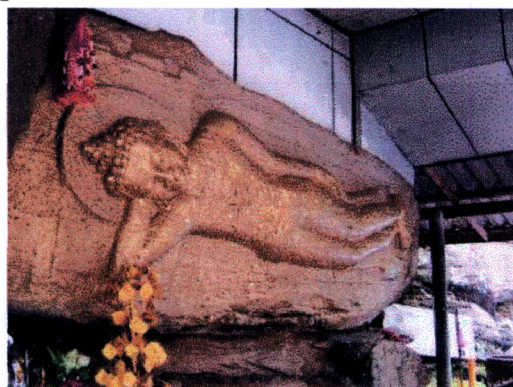
ค้นพบชิ้นส่วนโครงกระดูกไดโนเสาร์ที่มีความสมบูรณ์และมากที่สุดในประเทศไทย (มากกว่า 600 ชิ้น) ซึ่งในปี พ.ศ. 2545 มีนักท่องเที่ยวมาชม จำนวน 180,998 คน

2) อนุสาวรีย์พระยาชัยสุนทร (ท้าวโสมพะมิตร)

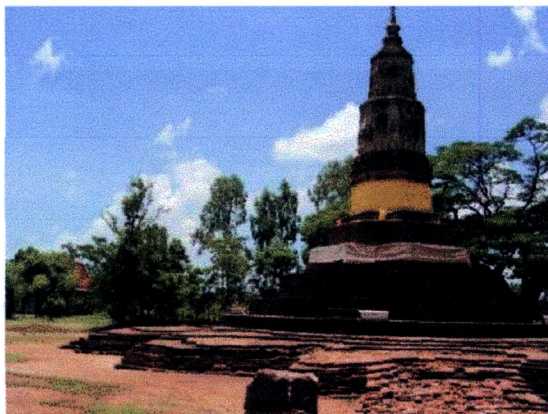
ตั้งอยู่หน้าทำการไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอนุสาวรีย์หล่อด้วยสัมฤทธิ์เท่าตัวจริงยืนบนแท่น มือขวาถือกาน้ำ มือซ้ายถือดาบอาญาสิทธิ์ ชาวกาฬสินธุ์ได้สละทรัพย์ก่อสร้างอนุสาวรีย์ เป็นการแสดงกตเวทิตาคุณต่อผู้ให้กำเนิดเมืองกาฬสินธุ์

3) พระพุทธสถานภูปอ

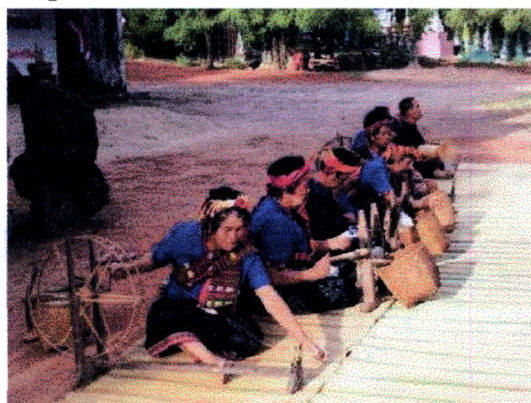
ตั้งอยู่ตำบลภูปอ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ห่างจากกาฬสินธุ์ไปทางทิศเหนือประมาณ 28 กิโลเมตร ไปทางอำเภอสมเด็จหรืออำเภอสหัสขันธ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ ฝีมือช่างจากสมัยทวารวดี จำหลักบนหน้าผา 2 องค์ เป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดใกล้เคียง องค์แรกประดิษฐานอยู่บนภูปอ นอกจากภูปอจะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปปางไสยาสน์อันศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังเป็นสถานที่มีทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจอย่างยิ่ง

4) เมืองฟ้าแดดสงยาง

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอกมลาไสย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร มีซากอิฐปูนดิน คูเมืองสองชั้น มีลักษณะเป็นท้องน้ำที่พอมองเห็น คือพระธาตุยาकुผังเมืองรูปไข่แบบทวารวดีแต่มีตัวเมืองสองชั้นเชื่อว่าเกิดจากการขยายตัวเมือง ชาวนามักขุดพบใบเสมา หินทรายมีลวดลายบ้างไม่มีบ้าง ที่ขึ้นทะเบียนไว้ทางกรมศิลปากร 130 แผ่น พระพิมพ์ดินเผามีลักษณะเป็นอิทธิพลของสกุลช่างคุปตะรุ่นหลัง อายุประมาณ 1,000 - 2,000 ปี นอกจากนี้ยังพบกลี้งยาสูบดินเผาลวดลายอมราวดีกำหนดเป็นรูปตัวมังกร อายุ 7,000 ปี ที่น่าสนใจคือกลี้งยาสูบชนิดเดียวกันแต่ทำด้วยทองสัมฤทธิ์อายุประมาณ 5,000 - 6,000 ปี ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่ายุคโลหะของสุวรรณภูมิได้เริ่มมาก่อนทุก ๆ แห่งในโลกนี้

5) หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไท บ้านโคกโก่ง

อยู่ที่อำเภอกุฉินารายณ์ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ประมาณ 90 กิโลเมตร ได้รับรางวัลชนะเลิศ หมู่บ้านวัฒนธรรมดีเด่นแบบ HOME STAY

6.2 แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

1) เขื่อนลำปาว

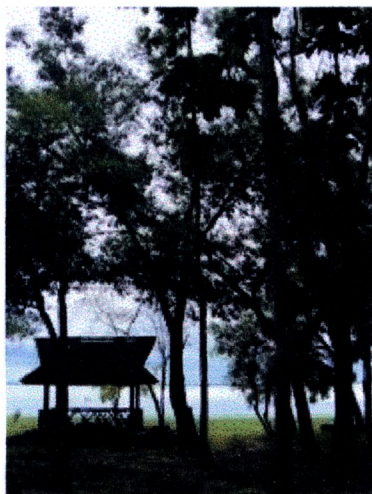
เป็นเขื่อนดิน สูงจากท้องน้ำ 33 เมตร สันเขื่อนยาว 7.8 กิโลเมตร กว้าง 8 เมตร นับเป็นเขื่อนดินยาวที่สุดในประเทศไทย เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 เพื่อปิดกั้นลำน้ำปาวและช่วยยางที่เป็นหนองสองห้อง ตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บกักน้ำเผด็จทางด้านเหนือเขื่อนจึงได้ขุดร่องเชื่อมระหว่างอ่างทั้งสองให้เป็นอ่างเดียวกัน ซึ่งตัวอ่างเก็บกักน้ำได้ 1,430 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับน้ำเหนือเขื่อน 5,960 ตารางกิโลเมตร ทางเข้าเขื่อนแยกจากทางหลวงสายกาฬสินธุ์ – มหาสารคาม ที่กิโลเมตรที่ 10 ประมาณ 26 กิโลเมตร เขื่อนลำปาวเป็นเขื่อนที่สร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัยและเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา เป็นเส้นทางคมนาคมทั้งทางน้ำทางบก และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

2) หาดดอกเกด

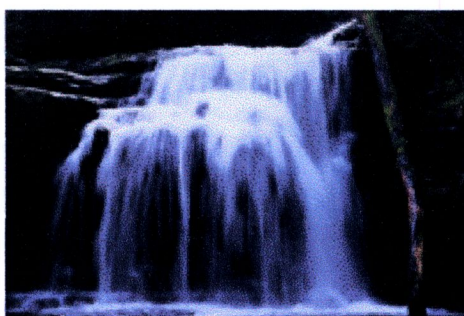
เป็นสวนไม้ดอกไม้ประดับที่ปรับปรุงได้อย่างสวยงาม อยู่บริเวณหน้าสันเขื่อนลำปาวและอุทยานสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นศูนย์เพาะพันธุ์ปลา รวมทั้งจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำด้วย

3) สวนสะออน (สถานศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าลำปาว)

เป็นสวนป่าธรรมชาติอยู่ทางทิศเหนือทางเขื่อนลำปาว มีเนื้อที่ประมาณ 1,420 ไร่ สร้างขึ้นเพื่อรักษาป่าธรรมชาติ สัตว์นานาชนิดที่สำคัญ คือ วัวแดง ซึ่งเป็นสัตว์ที่หาได้ยาก และใกล้จะสูญพันธุ์แล้ว การปรับปรุงโดยทำเป็นสวนป่าธรรมชาติ ปรับปรุงบริเวณให้สะอาดร่มรื่น ปลูกต้นไม้เพิ่มเติม แบ่งภายในบริเวณสวนสะออนออกเป็นสวน ๆ โดยสร้างรั้วตาข่ายล้อมรอบ แล้วนำสัตว์ป่าในเมืองไทย ทุกชนิดมาปล่อยไว้ให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและศึกษา ตลอดจนหาความเพลิดเพลินกับธรรมชาติด้วย

4) น้ำตกแก่งกะฮาม

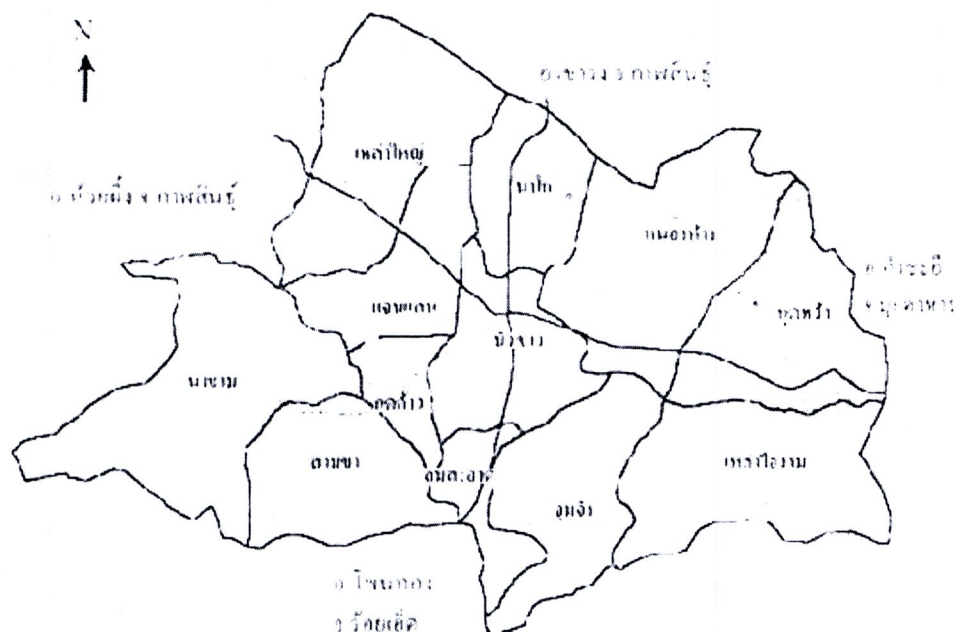
อยู่ในเขตบ้านแก่งกะฮาม หมู่ที่ 6 ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่กำลังพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะน้ำตกเป็นแก่งหินเรียงรายเป็นแนวยาว มีลานหินกว้าง สามารถจัดงานเทศกาลประจำปีได้ มีถ้ำกว้าง สามารถเข้าพักผ่อนได้ การเดินทางเข้าชมทิวทัศน์สะดวกทุกฤดูกาล

5) ผาเสวย

ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูพานในเขตบ้านแก่งกะอาม หมู่ที่ 6 ตำบลผาเสวย เดิมชาวบ้านเรียกว่า “ผารังแร้ง” เมื่อ พ.ศ.2497 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จผ่านและเสวยพระกระยาหารกลางวัน จึงเรียกที่ประทับแห่งนั้นว่า “ผาเสวย” ซึ่งมีลักษณะหน้าผาส่งชันตั้งอยู่บนเหวลึก บนผาเสวยสามารถชมทัศนียภาพ และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอสมเด็จ 17 กิโลเมตร เส้นทางสายอำเภอสมเด็จ – จังหวัดสกลนคร

ข้อมูลพื้นฐาน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

(ที่มา: <http://www.kuchinarai.ob.tc/2.htm>)

คำขวัญประจำอำเภอ

แหล่งวัฒนธรรมผู้ไท	ผ้าไหมมัดหมี่	ผ้าด้ายขิด	สิ่งประดิษฐ์จักสาน
สถานพิพิธภัณฑสถาน	หน้าผาสวย	ถ้ำฝ่ามือแดง	แหล่งตำนานสะพานหิน
อ่างเก็บน้ำวังมน	บนเขาน้ำตกตาดสูง		เคยอุดมด้วยสัตว์โลกล้านปี

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอกุฉินารายณ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอนาคู และอำเภอเขาวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอคำชะอี และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเมยวดี อำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอดอนจาน อำเภอห้วยผึ้ง และอำเภอนามน

ประวัติความเป็นมา

อำเภอภูผินารายณ์ ชื่อเดิม " กุดสิมนารายณ์" ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่บ้านกุดสิม หรือบ้านคุ่มเก่า ตำบลคุ่มเก่า (ในเขตอำเภอเขาวง ปัจจุบัน) ได้รับการยกฐานะเป็นเมืองชั้นตรี มีชื่อว่า "กุดสิมนารายณ์ " โดยมีพระธิเบศร์ (กอ) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองคนแรก ที่ได้ชื่อว่า " กุดสิมนารายณ์ "ก็เนื่องจากที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอหรือที่ตั้งเมืองมีหนองน้ำแยกจากห้วยเรียกว่า " กุด " กับมีศาลาลำสำหรับประกอบศาสนา ก็อยู่กลางน้ำเรียกว่า "สิม" ต่อมาชาวบ้านได้พบเทวรูปพระนารายณ์ ทำด้วยไม้อยู่ในหนองน้ำแห่งนั้น ชาวบ้านจึงเรียกว่า "กุดสิมนารายณ์" และได้แผลงไปตามลำเนียง การพูดเป็น " ภูผินารายณ์" แต่เดิมมีเขตการปกครอง 4 ตำบล คือ ตำบลคุ่มเก่า ตำบลเปลือย ตำบลแจนแลน และตำบลชุมพรส่วนตำบลนาคู ตำบลภูแล่นช้าง ตำบลคำบง ตำบลไค่นุ่น อยู่ในเขตการปกครองของเมืองภูแล่นช้าง ต่อมาทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าเมืองภูแล่นช้าง กับเมืองกุดสิมนารายณ์ มีอาณาเขตคับแคบและตั้งอยู่ใกล้กัน จึงได้ยุบเมืองภูแล่นช้างให้ไปตั้งเมืองใหม่ที่อำเภอยางตลาดในปัจจุบัน แล้วให้รวมอาณาเขตเมืองภูแล่นช้างเข้ากับเมืองกุดสิมนารายณ์ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2445

ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ.2454 ทางราชการได้แต่งตั้งหลวงประเวศน์อุทรพันธ์ (ลี มัธยมนันท์) มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอและได้พิจารณาเห็นว่าสภาพท้องที่ทางภูมิศาสตร์ไม่เหมาะสม ทุกรันดาร ทางคมนาคมไม่สะดวก ในฤดูแล้งขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้มิใช่ป่าชุกชุมราษฎรทำมาหากินไม่สะดวก จึงได้ย้ายที่ตั้งเมืองมาอยู่ที่บ้านบัวขาว เมื่อปี พ.ศ.2456 อันเป็นที่ตั้งของอำเภอในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ.2474 จังหวัดกาฬสินธุ์ถูกยุบลงเป็นอำเภอโดยให้จังหวัดกาฬสินธุ์เดิม ทั้งหมดไปขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม อำเภอภูผินารายณ์จึงติดตามไปขึ้นกับจังหวัดมหาสารคาม ด้วย จนกระทั่ง ถึงปี พ.ศ.2483 หลวงบริหารชนบท (ส่วน บริหารชนบท) ซึ่งเป็นข้าหลวงจังหวัดมหาสารคามได้ขอ แบ่งปันเขตจังหวัดใหม่ ระหว่างจังหวัดนครพนมกับจังหวัดมหาสารคาม โดยถือเอาถึงกลางลำน้ำพอง และสันเขาภูพานเป็นเขตแดน จึงได้ตัดโอนหมู่บ้านห้วยแดง บ้านโคกโก่ง และบ้านชุมขี้ยางจาก อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันขึ้นกับจังหวัดมุกดาหาร) มาขึ้นกับอำเภอภูผินารายณ์ จังหวัด กาฬสินธุ์

ต่อมาในปี พ.ศ.2490 ทางราชการได้ยกฐานะอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ขึ้นเป็นจังหวัด กาฬสินธุ์ อำเภอภูผินารายณ์ จึงโอนมาขึ้นกับจังหวัดกาฬสินธุ์ตามเดิมและได้มีการเปลี่ยนแปลง อาณาเขตของตำบลต่างๆใหม่คือ แบ่งตำบลบัวขาว ออกเป็น 5 ตำบล มี ตำบลบัวขาว ตำบลจุมจัง ตำบลกุดหว้า ตำบลเหล่าไฮงาม และตำบลหนองห้าง ตำบลแจนแลน แบ่งออกเป็น 2 ตำบล มี ตำบลแจนแลน และตำบลสามขา ตำบลภูแล่นช้าง แบ่งออกเป็น 3 ตำบล มีตำบลภูแล่นช้าง ตำบลคำบง และตำบลไค่นุ่น

ตำบลคุ้มเก่า แบ่งออกเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลคุ้มเก่า ตำบลนาคู ตำบลหนองผือ และตำบลสงเปลือย รวม 14 ตำบล จนกระทั่ง เมื่อปี พ.ศ.2512 ทางราชการได้ ยกฐานะตำบลคุ้มเก่าขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ เขาหวง มีตำบลคุ้มเก่า ตำบลสงเปลือย ตำบลหนองผือ ตำบลภูแล่นช้าง และตำบลนาคู อยู่ในเขต การปกครองของ กิ่งอำเภอเขาหวงคงเหลือตำบลที่อยู่ใน เขตการปกครองของอำเภอกุฉินารายณ์ รวม 9 ตำบล

ต่อมาในปี พ.ศ.2519 ทางราชการตั้งตำบลเหล่าใหญ่ขึ้นอีก 1 ตำบล โดยแยกจากตำบล แจนแลน

ต่อมาในปี พ.ศ.2520 ได้รับอนุมัติให้ตั้งตำบลนาขามขึ้นอีก 1 ตำบลโดยแยกจาก ตำบลสามขา

ในปี พ.ศ.2521 ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งตำบลขึ้นอีก 2 ตำบล คือ ตำบลนาโกแยกออกจาก ตำบล บัวขาวและ ตำบลไค้หนู แยกจากตำบลนิคมห้วยผึ้ง

ในปี พ.ศ.2524 ทางราชการได้ยกฐานะตำบลนิคมห้วยผึ้ง ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอห้วยผึ้ง มีตำบล นิคมห้วยผึ้ง ตำบลไค้หนู และตำบลคำบง ไปขึ้นอยู่ในเขตการปกครองของกิ่งอำเภอห้วยผึ้ง คงเหลือ ตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอกุฉินารายณ์ 10 ตำบล 84 หมู่บ้าน ในขณะนั้น

ปัจจุบัน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ 739,247 ตร.กม. มีเขตการปกครองทั้งสิ้น 12 ตำบล 142 หมู่บ้าน เทศบาล 2 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 12 แห่ง

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป

มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม -มิถุนายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน -กุมภาพันธ์

ประวัติชนเผ่าผู้ไท

1. ถิ่นฐานดั้งเดิมของชนชาติผู้ไท

ชาวผู้ไท ถือว่าเป็นชนเผ่าไทอีกสาขาหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นผู้ที่พูดภาษาตระกูลไทกะได (Tai-Kadai) ชนชาติไทเหล่านี้ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในเขตป่าฝนเมืองร้อน โดยเฉพาะในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง ลุ่ม แม่น้ำสาละวิน ลุ่มแม่น้ำดำ ลุ่มแม่น้ำแดง ที่อยู่ในบริเวณรัฐชาติไทย พม่า ลาว เวียดนามและจีน เป็นต้น รวมทั้งบริเวณทางเหนือของอินเดีย

ชาวผู้ไท มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ ชาวผู้ไทขาวและชาวผู้ไทดำ ในเอกสารเกี่ยวกับประวัติผู้ไทเรณูนคร ได้ กล่าวไว้ ถิ่นฐานดั้งเดิมของชนชาติผู้ไทอยู่ในแคว้นสิบสองจุไท (มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2548) อยู่ ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในปัจจุบัน ในพงศาวดาร

เมืองไล (อ้างใน ภัททิยา ยิมเรวัต, 2544:7) กล่าวว่า เมืองที่ผู้ไทดำอยู่ คือ เมืองแกน เมืองควาย เมืองตุง เมืองม่วย เมืองลา เมืองโมะ เมืองหวัด และเมืองซาง รวมเป็น 8 เมือง ส่วนเมืองผู้ไทขาว มี 4 เมือง เมืองไล เมืองเจียน เมืองมุน เมืองบาง รวมเป็น 12 เมือง คำว่า จู นักวิชาการบางท่านเห็นว่า เป็นคำภาษาเวียดนาม ที่น่าจะมาจากคำว่า "เจิว" ที่หมายถึง เขต แดน เพราะฉะนั้นจูไทจึงน่าจะหมายถึง ดินแดน อันเป็นที่อยู่ของชนเผ่าไท โดยที่ชาวผู้ไทนี้พระยาสุรศักดิ์มนตรี เห็นว่าชาวผู้ไท คือ พวกเดียวกันกับพวกลาวโซ่ง ในจังหวัดเพชรบุรีของไทย ดังจะเห็นได้จากบันทึกกล่าวถึงแคว้นสิบสองจุไทใน พ.ศ.2430 ของท่านต่อนหนึ่ง "เมืองสิบสองจุไท นั้นเป็นเมืองของพวกผู้ไทหรือลาวโซ่ง ดังพวกลาวเมืองเพชรบุรี" เช่นเดียวกับที่อาจารย์ภัททิยา ยิมเรวัต (2544: 14) ก็เห็นว่า ลาวโซ่งที่เพชรบุรี เป็นกลุ่มเดียวกันกับไทดำในลาวและไทดำในเมืองแกนหรือแกนในเวียดนาม

ในงานของ สมเด็จพระมหาธีรราช (ติสโส อ้วน) (อ้างใน พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2541) ได้กล่าวว่า ชาวผู้ไทในภาคอีสาน แต่เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองแกนหรือแกน (เดียนเบียนฟู) ในแคว้นสิบสองจุไท สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในปัจจุบัน ก่อนที่อพยพย้ายเมืองมาอยู่ที่เมืองวังในอาณาเขตของเวียงจันทน์ และบางส่วนอพยพเข้าไทยในที่สุด

2. ประวัติศาสตร์การตั้งชุมชนชาวผู้ไทในภาคอีสาน

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าในผืนแผ่นดินอีสานเคยเป็นบริเวณที่มีอารยธรรมอันเก่าแก่ที่รุ่งเรืองที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยและเคยเป็นแหล่งชุมชนเก่าอันเป็นแหล่งที่อยู่ของคนโบราณดังจะเห็นจากหลักฐานที่อารยธรรมแบบบ้านเชียง กระจายทั่วอีสานเหนือบริเวณลุ่มน้ำสงคราม หรืออารยธรรมที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ที่เพิ่งค้นพบ แต่การก่อตั้งชุมชนในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือยุคปัจจุบัน และถือว่าเป็นต้นกำเนิดและเป็นบรรพชนของคนอีสานสาแหรกต่างๆ รวมทั้งสาแหรกผู้ไทที่เรากำลังกล่าวถึง ที่ชัดเจนมากที่สุด น่าจะเริ่มปรากฏจริงจัง ตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ที่ปรากฏว่ามีการอพยพเข้ามาของประชาชนชาวลาว กลุ่มพระราชครูโพนเสม็ก หรือยาครูชีหอม นำประชาชนจากเวียงจันทน์มานุรณพระธาตุพนม และส่วนหนึ่งก็สร้างชุมชนใหม่บริเวณพระธาตุพนม แถวบ้านธาตุพนม บ้านพระกลาง บ้านหลักศิลา บ้านหนองหอย เป็นต้น รวมทั้งกลุ่มของพระวอพระตา ที่สร้างชุมชนหมู่บ้านแถบหนองบัวลำภูและอุบลราชธานี (ธัญญา ใจเที่ยง, 2546:24)

นอกจากนี้ การอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาของกลุ่มพระวอพระตาในเขตหนองบัวลุ่มภู ราวปี พ.ศ. 2308 อันเกิดจากข้อพิพาทในกรุงเวียงจันทน์ และต่อมาในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกันของกลุ่มพระวอพระตาที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนทางอีสานตอนบน ในเขตหลังภูพานไปทางทิศตะวันตก กลุ่มเจ้าโสมพะมิตรและกลุ่มเจ้าผ้าวาว ก็ได้อพยพเข้ามาตั้งชุมชนและต่อมาชุมชนบางส่วน ได้ถูกพัฒนาขยายกลายเป็นเมืองกาฬสินธุ์

กระทั่งหลังสงครามระหว่างราชอาณาจักรกรุงเทพฯ กับราชอาณาจักรเวียงจันทน์ ในช่วงปี พ.ศ. 2369 หลังการพ่ายแพ้ของเจ้าอนุวงศ์แห่งล้านช้าง ทำให้เวียงจันทน์ถูกกองกำลังของทางกรุงเทพฯ บุกไปทำลายอย่างย่อยยับ ประชากรที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ถูกนำอพยพมาอยู่ทางฝั่งแม่น้ำโขงทางทิศตะวันตกเป็นจำนวนมาก เพื่อทำลายฐานกำลังอันเป็นการแย่งชิงทรัพยากรมนุษย์ การเคลื่อนตัวของประชาชนจากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงหรือของลาว ในช่วงหลังการปราบปรามเจ้าอนุวงศ์ ปี พ.ศ. 2369 จึงเป็นการอพยพครั้งใหญ่ มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์การเมืองอีสานเห็นว่าประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของกลุ่มชนสองฟากโขงดังกล่าว น่าจะเป็น ในเรื่องการจัดถิ่นฐานชุมชนหมู่บ้านไทยสายอีสาน (ธันวา ใจเที่ยง, 2546: 25) และชาวผู้ไทที่อยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ที่ปัจจุบันอาศัยอยู่แถบ อำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อำเภอหนองสูง อำเภอดงเจริญ จังหวัดมุกดาหาร อำเภอเขาวง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการทำการศึก ก็ได้เข้ามาในช่วงนี้

ประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงในครั้งนี้ นักวิชาการท้องถิ่นอย่างท่านอาจารย์สุรจิตต์ จันทรสาขา ชาวมุกดาหาร ซึ่งเป็นน้องชายต่างบิดา ของอดีตนายกรัฐมนตรี “สุชาติ ธนะวัชร” ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างชาวเวียงจันทน์กับชาวผู้ไท ว่า ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (พระเจ้าองค์หล่อ) แห่งเวียงจันทน์หัวหน้าชาวผู้ไท ชื่อ พระศรีวรราช มีความดีความชอบ เพราะช่วยในการปราบกบฏจนสงบ ถูกปูนบำเหน็จโดยพระราชทานพระราชธิดา ชื่อเจ้านางซ่อฟ้า ให้เป็นภรรยา ต่อมา แต่งตั้งให้บุตรที่เกิดจากพระศรีวรราชกับเจ้านางซ่อฟ้า รวม 4 คน ไปครองเมือง สบแอก เมืองเชียงค้อ เมืองวัง และเมืองตะโปน (เซโปน) พร้อมกับอพยพชาวผู้ไทลงไปทางใต้ของราชอาณาจักรเวียงจันทน์ เป็นเมืองวัง เมืองเซโปน ต่อมาชาวผู้ไท ได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองพิน เมืองนอง เมืองพ้อง เมืองพลาน ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาว (สุรจิตต์ จันทรสาขา, 2543:91)

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้วก่อนหน้าที่ชาวผู้ไทจะอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เคยตั้งถิ่นฐานมั่นคงทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง อยู่ใต้พระบารมีของพระเจ้ามหาชีวิตของล้านช้าง และได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย มอบพระราชธิดาและให้ลูกหลานชาวผู้ไท เป็นเจ้าเมืองปกครอง และมีอิสระในการสร้างชุมชน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระเจ้าอนุวงศ์หรือพระเจ้าอนุรุทธราชแห่งนครเวียงจันทน์ ทรงก่อการสงครามเพื่อทำการประกาศเอกราชให้กับล้านช้างในปี พ.ศ. 2369 เมื่อไม่ประสบความสำเร็จ ถูกกองทัพไทยปราบ ทำให้เกิดความโกลาหลวุ่นวายเป็นที่สุดยุคหนึ่งของล้านช้าง เนื่องจากนอกจากที่เวียงจันทน์จะถูกเผาจนย่อยยับแล้ว ทางกรุงเทพฯ ยังมีนโยบายที่จะกวาดต้อน พวกผู้ไท ข่า กะโซ่ กะเลิง ฯลฯ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) ซึ่งถือว่าการแย่งชิงทรัพยากรมนุษย์ และตัดกำลังรบของเวียงจันทน์และญวน ทำให้ชาวผู้ไทที่อยู่กันอย่างสงบ

สุขที่เมืองวัง เมืองเขปอน เมืองพิน เมืองนอง เมืองคำอ้อคำเขียวฯฯ ในดินแดนล้านช้างอพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในฝั่งไทย ทั้งในเขตกาฬสินธุ์ อุบลราชธานี อุดรธานี โดยเฉพาะสกลนครและนครพนม

สำหรับชาวผู้ไทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อยู่ในเขต อ.กุฉินารายณ์ อำเภอกาฬสินธุ์ และอำเภอนาคู ได้อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทจากเมืองวัง โดยท่านอาจารย์สุรจิตต์ จันทระสา (2543:92) ระบุว่าชาวผู้ไทในพื้นที่กาฬสินธุ์แบ่งการอพยพเป็น 2 สาย กล่าวคือ

(1) เมืองกุฉินารายณ์ เป็นผู้ไทจากเมืองวัง (ผู้ไทดำ) เมื่อ ปี พ.ศ. 2387 จำนวน 3,443 คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกุดสิม ตั้งขึ้นเป็นเมืองกุดสิมนารายณ์ ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ตั้งให้ราชวงเมืองวังเป็นพระวิเศษศรีวงษา เป็นเจ้าเมือง คือ ท้องที่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกาฬสินธุ์ อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

(2) เมืองภูแล่นช้าง เป็นชาวผู้ไทจากเมืองวัง (ผู้ไทดำ) เช่นกัน อพยพเข้ามาเมื่อปี พ.ศ.2387 จำนวน 3,032 คน ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านภูแล่นช้าง ตั้งเป็นเมืองภูแล่นช้าง ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ตั้งให้หมื่นเดชอุดม เป็นพระพิชัยอุดมเดช เป็นเจ้าเมือง คือท้องที่อำเภอนาคู อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วัฒนธรรม-ความงามของชนชาวผู้ไท

การเคลื่อนตัวของกลุ่มชนต่างๆ ในดินแดนต่างๆ รวมทั้งชาวผู้ไท จากแคว้นสิบสองจุไทย เข้ามาในราชอาณาจักรล้านช้าง และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรสยาม มิได้หมายความว่ามาตัวเปล่า โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ใช้ภาษาในตระกูลไท-กะได (Tai-Kadai) เข้ามาร่วมด้วย ศิลปวัฒนธรรม ภาษาขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งหมายรวมว่า มาด้วยจิตวิญญาณ มาด้วย "วัฒนธรรมพุทธ-ผีและการฮีตนา" อันเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่าไทที่มีความเข้มแข็งเพราะสืบสานกันมาอย่างยาวนาน และยังสืบทอดให้ปรากฏเป็นหลักฐานทางชีวิตและวัฒนธรรม (life and culture) ในชุมชนชาวผู้ไท

3.1 ลักษณะอุปนิสัยและการแต่งกาย

อุปนิสัย

จากงานเอกสารของนักวิชาการในท้องถิ่น¹ และจากที่คณะผู้วิจัยได้สัมผัสในพื้นที่ ชาวผู้ไทมักมีลักษณะนิสัย ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ นิยมมีสามีและภรรยาเดียว ดังจะเห็นจากวัฒนธรรม "พ่อล่ำแม่ล่ำ" อันเป็นวัฒนธรรมเด่นของชาวผู้ไทกาฬสินธุ์ รักความเป็นธรรม กล่าวหาญไม่ชอบการกดขี่ข่มเหง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กตัญญูรู้คุณ ชอบทำบุญทำทาน ขยันขันแข็งในการทำงาน ภายในหมู่บ้านมีการช่วยเหลือกัน ทำงานในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เชื้อพ้องคำตักเตือนสั่งสอนของหัวหน้าหมู่บ้าน

การแต่งกาย

ปัจจุบันนี้ชาวชาวผู้ไท มีการแต่งกายเหมือนชาวไทยโดยทั่วไป แต่จากหลักฐานและงานศึกษาทั่วไป พบว่าการแต่งกายของชาวผู้ไทสมัยก่อนนั้น เนื่องจากชาวผู้ไทที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะแถบกาฬสินธุ์และนครพนม เป็นพวกผู้ไทดำ ในเวลาปกติผู้ชายนุ่งผ้าเมล็ดงาตาสีดำสวมเสื้อผ้า

พื้นเมืองสีดำเกล้าผมมวย ผู้หญิงนุ่งซิ่น และสวมเสื้อตัดด้วยผ้าพื้นเมืองสีดำแทนที่จะสวมเสื้อ ก็ถอดเอามา สะพายแล่ง ฉะพายโดยใช้แขนเสื้อผูกเข้าหากันใช้แทนผ้าห่มใส่กำไลมือเงิน กับต่างหู ทำด้วยเงินหรือ ทองเหลืองเป็นประจำ ผมจะเกล้าผมวยอย่างสวยงาม สำหรับคนที่มีความดี ทั้งหญิงและชายจะมีผ้าเก็บ ดอกพื้นเล็กๆผูกคล้องรัดผมไว้ไม่ให้รุงรังการเกล้าผมจะมี 3 แบบ คือ คนแก่จะเกล้ากลางศีรษะ สาวโสดจะเกล้าผมไว้ทางซ้ายทอย ส่วนแม่หม้ายเกล้าผมเอียงมาทางข้างศีรษะ ในเวลานักขัตฤกษ์ ผู้ชายจะนุ่งผ้าไหม สวมเสื้อชั้นในห่มผ้าเก็บดอก ผู้หญิงนุ่งซิ่นไหมสวมเสื้อผ้าแขนยาวตัดรัดรูปผ่า ติดกระดุมด้วยเป็นแถว ยาวประมาณ 30-40 เม็ด บางคนก็ใช้สตางค์ห้าหรือสตางค์สิบร้อยซ้อนกับกระดุมทุกเม็ด เครื่องประดับ กายมีลูกปัดแก้วร้อยเป็นสายใช้คล้องคอใส่ข้อมือและพันผมใช้ทั้งหญิงและชายบางครั้งพวกผู้หญิงยังเอา เงินเหรียญสลึงสองสลึงเหรียญเฟื้องและเงินต่างประเทศมาเจาะรูร้อยเป็นแถวคล้องคออีกด้วยถ้าเป็นการ ทำบุญต่างหมู่บ้านผู้หญิงจะมีกระหย่งใส่เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งตัวไปด้วยทุกคนแต่เวลารับรับศีลจะ ถอดเครื่องประดับออกกองไว้หมด เมื่อรับศีลเสร็จแล้วจะแต่งใหม่ตามเดิม

3.2 ลักษณะภาษาดั้งเดิมของชาวผู้ไท

ชาวผู้ไทมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน โดยลักษณะคำพูดเป็นคำไทโดดที่ คล้ายคล้ายภาษาไทยในภาคกลาง แต่มีสำเนียงและบางคำที่แตกต่างกันอยู่บ้างแต่ถือว่ามีรากคำเดียวกัน และสามารถสื่อสารกันได้ในระหว่างชาวผู้ไท กับชาวลาว ญ้อ หรือกลุ่มคนไท กลุ่มอื่นๆทั้งที่อยู่ในประเทศ ไทย หรือคนไท นอกประเทศไทย ได้ ลักษณะการพูดอักษรผิดกับภาษาไทยและภาษาอีสานกลุ่มอื่นใน ปัจจุบันไปบ้างมีข้อสังเกตโดยย่อดังนี้

อักษร ข ห และ ฮ บางคำใช้สลับแทนที่กันบ้าง เช่น

คน ออกเสียงเป็น ฮน

ขา ออกเสียงเป็น หา

ผ้าห่ม ออกเสียงเป็น ผ้าฮม

ขาด ออกเสียงเป็น ฮาด

ชั้นเรือน ออกเสียงเป็น ฮันเฮิน

ให้ ออกเสียงเป็น แฮ้อ, เห้อ

สระไอไม่มลายออกเสียงไอตามปกติแต่สระไอไม่ม้วนออกเสียงเป็นเออ เช่น

ผู้ใหญ่ ออกเสียงเป็น ผู้เหย่อ

เอาใส่ ออกเสียงเป็น เอาเซอ

คำที่ใช้ ก สะกดออกเสียงสั้น เช่น

ลูกใคร ออกเสียงเป็น ลูกเพอ

ข้าวปลูก ออกเสียงเป็น เค้าปุ

ตากแห ออกเสียงเป็น ตะแห

สระเอีย ออกเสียงเป็น เอ เช่น

เมียใคร ออกเสียงเป็น เมเพอ

โรงเรียน ออกเสียงเป็น โลงเลน

สระเอือ ออกเสียงเป็น เออ เช่น

เฮือ ออกเสียงเป็น เฮอ

เสือ ออกเสียงเป็น เสอ

เกลือ ออกเสียงเป็น เก่อ

สระอัว ออกเสียงเป็น โอ เช่น

ผัวเมีย ออกเสียงเป็น โผเม

วัวหลายตัว ออกเสียงเป็น โงหลายโต่ เป็นต้น

ตัวอย่างการใช้ภาษาผู้ไท

เจ้าสิไปสิเลอ หมายถึง คุณจะไปไหน

เจ้ามาแต่สิเลอ หมายถึง คุณมาแต่ไหน

3.3 ประเพณี-พิธีกรรมของชาวผู้ไท

ชาวผู้ไท มีประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพชน และได้สั่งสมมาและถือว่ามีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีเพียงแต่เรื่องภาษา หรือหน้าตาเท่านั้น ที่พอจะเป็นเครื่องชี้ชัดหรือเกณฑ์บ่งว่าเป็นชาวผู้ไทหรือไม่

1) การแต่งงาน

ก่อนแต่งงาน ส่วนมากหนุ่มสาวจะต้องชอบพอและรู้จักกันมาก่อน เพราะประเพณีผู้ไท พ่อแม่ของฝ่ายหญิง จะเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้คุยกันอย่างเสรี หนุ่มสาวจะมีโอกาสพบในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในงานประเพณีต่างๆ นอกจากนั้นหนุ่ม ๆ ยังไปคุยกับหญิงสาวที่ตนพึงพอใจที่บ้านของหญิงสาวตั้งแต่หัวค่ำจนถึง เช้า เช่นเดียวกับประเพณีของชุมชนในภาคอีสานเกือบทั่ว ๆ ไป โดยฝ่ายหญิงจะนั่งปั้นดินฝ้ายอื้อ

ฝ่าย (หีบฝ่าย)หรือทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่บนบ้านเรียกว่า "อยู่ค้ำ" ถ้าหญิงสาวนั้นลงมาทำงานอยู่ใกล้ ๆ บ้าน เช่น ตำข้าวหรือชุมนุมการก่อกองไฟ หรือจุดตะเกียงทำงานอยู่ลานบ้านเรียกว่าการ "ลงช่อง" ในเวลานี้หนุ่มๆก็จะพากันไปแฉั่วสาว (เกี้ยวสาว) บางทีก็มาเป็นกลุ่มและแยกย้ายไปตามบ้านสาวที่ตนหมายปอง โดยบางคนจะเป่าแคนด้วยเป็นสัญลักษณ์ให้สาวอยู่คอยหนุ่มๆทำนองว่าอ้ายมาแล้ว พอถึงบ้านได้บ้านสาวผู้บ่าวจะหยุดเป่าแคนทันที แล้วจึงขึ้นไปบนบันไดบ้าน ในสมัยโบราณก่อนหนุ่มจะขึ้นบ้านไปคุยสาวได้ พอไปถึงบ้านหญิงสาวต้องเรียกให้สาวหย่อนบันไดลงมาให้การคุยกันในสมัยก่อน มักจะคุยด้วย ฦๅ ถ้าหากพ่อแม่ฝ่ายหญิงยังไม่เข้านอนก็จะพากันหลีกเข้าไปในบ้านเสีย ปล่อยให้หนุ่มสาวได้คุยกันอย่างเสรี โดยที่หนุ่มๆจะล่วงเกินหญิงสาวไม่ได้ถ้าเกิดไปล่วงเกินเข้าจะ "ผิดผี" ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องขัดเกลาทองสังคมชาวผู้ไทหรือชาวอีสานอย่างหนึ่ง ต้องเสียผีโดยอาจตกลงยินยอมแต่งงานด้วยหรือหาเครื่องเช่น มีหัวหมูหรือเป็ดหรือไก่ พร้อมด้วยอุ 1 ไหและเงิน 12บาทไปเช่นผีเรือนฝ่ายหญิงเป็นการถ่ายโทษ เมื่อหนุ่มสาวตกลงชอบพอใจกันแล้วต่อไปฝ่ายชายต้องไปสูขอ โดยจัดขันหมาก พลุ อุ 1 ไหและเงิน 3 บาท ให้พ่อล่ำม (เฒ่าแก่หรือคนที่คนในชุมชนเคารพนับถือที่ถือว่าเป็นตัวแบบที่ดีในการครองคู่) นำไปมอบให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เมื่อรับของไว้แล้วหมากพลุก็จะแจกกันทันทีส่วนอุจะต้องแจกตีมาก่อน การตกลงค่าสินสอดและค่าใช้จ่ายในพิธีต่อจากนั้นพิธีการอีกหลายขั้นตอน จนถึงฤกษ์ที่ตกลงกันไว้ก็ทำพิธีแต่งงาน โดยพ่อล่ำมเป็นคนทำพิธีโดยกล่าวสั่งสอนและอวยพรบ่าวสาวเป็นภาษาพื้นเมืองยืดยาวจึงผูกแขนให้คู่บ่าวสาว จากนั้นก็นำของไหว้ซึ่งอาจเป็นหมอน ที่นอนผ้าห่มหรือผ้าขาวม้าผูกติดกับใบดอกกรักและเทียนขอขมาพ่อล่ำมและญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจนครบทุกคนเสร็จพิธี หลังจากพิธีแต่งงานแล้วชาวผู้ไทยังมีพิธีไหว้ผีและพิธีอื่นๆอีกหลายขั้นตอนจนมีลูกครบ 4 คนจึงเป็นอันเสร็จพิธีแต่งงานของชาวผู้ไท

2) การเลี้ยงผีตาแฮก

ประเพณีการเลี้ยงผี นับว่าเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่อาจเป็นเครื่องบ่งชี้เบื้องต้นได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มตระกูลเผ่าไท หรือไม่ สำหรับการเลี้ยงผีตาแฮกของชาวผู้ไทนั้นเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนา เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีนาหรือแม่โพสพช่วยดูแลให้ต้นข้าวมีความอุดมสมบูรณ์ได้ผลผลิตเต็มที่

ประเพณีเลี้ยงผีตาแฮกนี้นั้นถือว่า เป็นวิถีชีวิตของชุมชนชนบทอีสานหรือกลุ่มคนตระกูลไททั่วไป ซึ่งเรียกรวมหรือจัดอยู่ในวัฒนธรรมที่เรียกว่า "วัฒนธรรมข้าว" ที่ยังมีความชัดเจนอยู่ในพื้นที่ชนบทภาคอีสาน นอกจากนี้แล้วประเพณีการเลี้ยงผีตาแฮกนี้ยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกรอบชีวิตชาวอีสานที่เรียกว่า "ฮีต 12 - คอง 14"

พิธีกรรมการเลี้ยงผีตาแฮก จะเริ่มขึ้นเมื่อถึงฤดูฝนก่อนที่จะไถและคราด โดยจะปลูกศาลเล็กๆ ขึ้นตามคันนาเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำพิธีบูชาผีนาหรือผีเจ้าที่เจ้าทางที่เรียกว่า " ผีตาแฮก" ในพิธีภูษานั้นจัดทำง่ายๆโดยมีอาหารที่ใช้เช่น ไห้ว มีหมาก ยาสูบ ไข่ไก่ 1 ฟอง และอุ 1 ไหเพื่อบอกกล่าวให้รับรู้ถึงเวลาทำ

นาแล้วให้ทำนาอย่างราบรื่น ไม่มีอุปสรรคใดๆให้ได้ข้าวงาม การเช่นไหว้จะกระทำในวันพุธในฤดูทำนา เมื่อเช่นไหว้บอกกล่าวเรียบร้อยแล้วลงมือทำนาพอเป็นเคล็ดโดยปลูกข้าวไว้ 7 ต้นบริเวณตาแยก จากนั้นก็ทำนาไปตามปกติ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็จะเก็บเกี่ยวข้าวจากที่ปลูกไว้ที่ศาลตาแยก จำนวน 7 ต้นนั้นก่อน เมื่อทำนาเสร็จแล้วก็จะมีการทำ “พิธีสู่ขวัญข้าว” “สู่ขวัญควาย” เพื่อเป็นการขอบคุณที่มีส่วนช่วยให้การทำนาเสร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านก็จะเดินไปอวยพรตามบ้านต่างๆเป็นอันเสร็จพิธีการทำนา

ฮิต 12 คอง 14 กับชาวผู้ไท

เมื่อกล่าวถึงชุมชนหมู่บ้านอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบอีสานตอนบน นครพนม สกลนคร มุกดาหาร อุดรธานี กาฬสินธุ์ ไม่ว่าจะเป็นกล่าวถึงมิติใดๆ ทั้งทางเศรษฐกิจหรือสังคม สิ่งที่จะเลยมิได้ คือ ฮิต 12 คอง 14 สิ่งนี้คือรากฐานของชุมชนหมู่บ้านอีสาน เปรียบเสมือนต้นตอ ต้นกำเนิด ของความเป็นชาวอีสาน หรือ “วัฒนธรรมลาวสองฝั่งโขง” ที่เป็นตัวบ่มเพาะวิถีคิดและวิถีชีวิตของชาวอีสาน

จากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคหลังการเข้ามามีอิทธิพลของล้านช้างในแถบลุ่มน้ำโขงตอนล่าง นับแต่สมัยพระเจ้า ไชยเชษฐาธิราชลงมา (พ.ศ.2103) ที่ย้ายเมืองหลวงของล้านช้าง สู่เวียงจันทน์ โดยที่ “ฮิต 12 คอง 14” ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกระแสแห่งวัฒนธรรมหลักของกลุ่มชน 2 ฝั่งโขง ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าใดๆ ในระยะ 100 –200 ปี ที่ผ่านมา โดยเฉพาะชนชาติไท 2 ฟากโขง รวมทั้งชาวผู้ไทด้วย ล้วนถูกหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรมในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ดำรงศั กรอบทางวัฒนธรรมดังกล่าว

ฮิต 12 หมายถึง จาริต หรือ ประเพณี 12 ประกอบด้วย

ฮิต ที่ 1 เดือนอ้าย (ธันวาคม) ทำบุญ เข้ากรรม

ฮิต ที่ 2 เดือนยี่ (มกราคม) ทำบุญ คุณหลาน

ฮิต ที่ 3 เดือนสาม (กุมภาพันธ์) ทำบุญ ข้าวจีและบุญมาฆบูชา

ฮิต ที่ 4 เดือนสี่ (มีนาคม) ทำบุญผะเหวด

ฮิต ที่ 5 เดือนห้า (เมษายน) ทำบุญสงกรานต์

ฮิต ที่ 6 เดือนหก (พฤษภาคม) ทำบุญวิสาขบูชาและบุญบั้งไฟ

ฮิต ที่ 7 เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ทำบุญข้าฮะ

ฮิต ที่ 8 เดือนแปด (กรกฎาคม) ทำบุญเข้าพรรษา

ฮิต ที่ 9 เดือนเก้า (สิงหาคม) ทำบุญข้าวประดับดิน

ฮิต ที่ 10 เดือนสิบ (กันยายน) ทำบุญข้าวสาก

ฮิต ที่ 11 เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม) ทำบุญออกพรรษา

ฮิต ที่ 12 เดือนสิบสอง (พฤศจิกายน) ทำบุญกฐิน

อีต 12 เหล่านี้ แม้ว่าบางอย่างอาจเริ่มสูญหายไปบ้างแล้ว แต่ก็มิได้หมายความว่าคนในสังคมอีสานจะทอดทิ้งไปเสียหมด เพราะยังถูกรื้อฟื้นกันขึ้นมาใหม่ และผสมผสานกับแนวคิดทุนนิยมในลักษณะส่งเสริมการท่องเที่ยว หรืออวดหน้าตาคนในสังคมนั้นๆ กระนั้นก็ยังเหลือรากประเพณีเก่าๆ เอาไว้อยู่ หรือมีการแยกให้เห็นระหว่างประเพณีแบบดั้งเดิม และประเพณีแบบใหม่ เช่น ในจังหวัดนครพนม ประเพณีไหลเรือไฟ ยังพยายามที่จะทำให้มีทั้งสองเรือไฟ ที่เป็นทั้งแบบโบราณและแบบประยุกต์ร่วมสมัย งานแห่ปราสาทผึ้งของคุ้มวัดต่างๆ ในสกลนคร งานบุญบังไฟที่มีประปรายในชุมชนสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ ซึ่งในบางชุมชนก็อาจพบว่าทำทั้ง 12 บุญ บางชุมชน ไม่ครบ แต่อย่างน้อยบุญหลักๆ เช่น บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา บุญคูณลาน บุญวิสาขบูชา บุญข้าวประดับดิน บุญมาฆบูชา บุญอาสาฬหบูชา บุญสงกรานต์ บุญกฐิน มิได้ขาด แม่นในชุมชนแห่งนั้นจะเป็นชุมชนที่เคยผ่านการต่อสู้อย่างชุมชนนาบัว นครพนม ก็ตาม

ส่วนคอง 14 นั้นหมายถึง ครรลอง หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม โดยเฉพาะต่อส่วนรวม โดยที่คอง 14 จะครอบคลุมวิถีการดำเนินของสังคม และของคนในสังคมทุกชนชั้น ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ จนถึงประชาชนทั่วไป ให้ประพฤติปฏิบัติสอดคล้องเหมาะสมกับสถานะของตัว ว่ามีสถานะใด ต้องปฏิบัติตามนั้น ทั้งสถานะทางบ้านเมือง หรือในครอบครัว

คอง 14 ประกอบด้วย

1. อีตเจ้าคองขุน
2. อีตท้าวคองเมีย
3. อีตไพร่คองนาย
4. อีตบ้านคองเมือง
5. อีตปู่คองย่า
6. อีตพ่อคองแม่
7. อีตไ้คองเขย
8. อีตป้าคองลุง
9. อีตลูกคองหลาน
10. อีตเฒ่าคองแก่
11. อีตปีคองเดือน
12. อีตไฮ้คองนา
13. อีตวัดคองสงฆ์
14. อีตบ้านคองเมือง

ข้อมูลพื้นฐานตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

คำขวัญของตำบลหนองห้าง

หนองห้างถิ่นผู้ไท	ผ้าไหมมัดหมี่	ผ้าดีลายขิด
สิ่งประดิษฐ์จักสาน	สถานพิพิธภัณฑสถาน	
ลือชาถ้ำฝ่ามือแดง	แหล่งรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	

ประวัติความเป็นมา

บ้านหนองห้าง สันนิษฐานว่าถิ่นเดิมตั้งถิ่นฐานในมณฑลยูนนานของจีน มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าไปตั้งอาณาจักรบริเวณสิบสองจุไทย มีเมืองแกนเป็นเมืองหลวง มีเมืองรองเล็กน้อยทั้งหมด 12 เมือง เรียกว่าสิบสองจุไทย ต่อมา มีการอพยพข้ามฝั่งจากเมืองวัง ประเทศลาว ในปัจจุบันชาวผู้ไทตั้งถิ่นฐานกระจายตามจังหวัดต่างๆในภาคอีสาน เช่นนครพนม มุกดาหาร สกลนคร กาฬสินธุ์ บ้านหนองห้างได้ชื่อว่าบ้านหนองห้างเพราะเมื่อชุมชนเริ่มเข้ามาอยู่บริเวณนี้ มีห้างดักสัตว์และมีหนองน้ำล้อมรอบ ตำบลหนองห้าง ได้ยกฐานะเป็นตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2515 และได้รับการยกฐานะเป็นสภาตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2537 และปี พ.ศ. 2540 ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันตำบลหนองห้างอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีหมู่บ้านในการปกครอง 9 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไป

ที่ตั้งของตำบลหนองห้าง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอกุฉินารายณ์ อยู่ห่างจากอำเภอกุฉินารายณ์ ประมาณ 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ 56 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลสงเปลือย อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลบัวขาว ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอดงคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลบัวขาวและตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบลหนองห้างมีเขตการปกครองทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1,119 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น 5,344 คน 9 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

บ้านหนองห้าง หมู่ที่ 1 ประกอบด้วย 203 ครัวเรือน ประชากรรวม 706 คน

บ้านหนองห้าง หมู่ที่ 2 ประกอบด้วย 209 ครัวเรือน ประชากรรวม 869 คน

บ้านหนองสระพัง หมู่ที่ 3 ประกอบด้วย 123 ครัวเรือน ประชากรรวม 524 คน
 บ้านห้วยม่วง หมู่ที่ 4 ประกอบด้วย 158 ครัวเรือน ประชากรรวม 624 คน
 บ้านหนองกะตัน หมู่ที่ 5 ประกอบด้วย 105 ครัวเรือน ประชากรรวม 455 คน
 บ้านหนองห้าง หมู่ที่ 6 ประกอบด้วย 141 ครัวเรือน ประชากรรวม 553 คน
 บ้านหนองห้าง หมู่ที่ 7 ประกอบด้วย 135 ครัวเรือน ประชากรรวม 616 คน
 บ้านหนองห้าง หมู่ที่ 8 ประกอบด้วย 111 ครัวเรือน ประชากรรวม 518 คน
 บ้านห้วยม่วง หมู่ที่ 9 ประกอบด้วย 141 ครัวเรือน ประชากรรวม 654 คน

ประวัติการก่อตั้งชุมชน

ตามประวัติของชนเผ่าผู้ไทดั้งเดิม ตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองบกเมืองวัง ของ สปป.ลาว เจ้าอนุวงศ์ยกทัพไปตีจึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเดินทางมาป่าเขาอยู่ในเขตประเทศไทย ชาวผู้ไทมีนิสัยรักสงบ มักอยู่ตามป่าเขา และอยู่ใกล้หนองน้ำจึงได้ตั้งถิ่นฐานตามไหล่เขาอยู่จนทุกวันนี้ ตั้งบ้านเรือนตามกลุ่มของเครือญาติ มีภาษาพูดชนบทรวมนิยมประเพณีเป็นของตนเอง นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการทำพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น การสู่ขวัญ สะเดาะเคราะห์ มีการทำบุญประจำปี เช่น บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา บุญข้าวสาก ทำบุญข้าว เป็นต้น ถ้ามีพิธีกรรมต่างๆ จะหยุดการประกอบอาชีพเพื่อร่วมช่วยเหลือกันตามประเพณี นับถือศาสนาพุทธ 98 เปอร์เซ็นต์ ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก 2 เปอร์เซ็นต์ ประชาชนชอบทำบุญเพื่อความสุขของจิตใจ

การก่อตั้งชุมชนบ้านหนองห้าง

มีครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัวชื่อ นายท้าว ภรรยาชื่อ นางเตี้ย เป็นชาวผู้ไทที่ได้อพยพมาจากลาว และได้เดินทางมากับผู้ไทอีกสายหนึ่ง ได้พากันมาตั้งกระต๊อบอยู่หลังเขาเป็นการชั่วคราว เพื่อแสวงหาถิ่นที่ตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ ได้รับคำบอกเล่าจากเพื่อนชาวบ้านบัวขาว ชื่อ ตาผีม่วง ซึ่งเป็นนายพราน รอนแรมล่าสัตว์มาพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของนายท้าวอยู่เสมอ บอกเล่าว่าสถานที่หนึ่งไม่ไกลจากที่พักมากนัก เหมาะที่จะตั้งหมู่บ้านมาก เพราะมีหนองน้ำใหญ่ที่มีน้ำตลอดปี มีลำน้ำหลายสายที่มีต้นกำเนิดจากภูเขา ไหลๆบริเวณป่าแห่งนี้ ที่ริมหนองน้ำใหญ่นี้มีห้างสำหรับดักยิงสัตว์ที่ลงมากินน้ำอยู่เรียงราย ครอบครัวของนายท้าว ได้เดินทางมาสำรวจดูก็เห็นจริงและพอใจจึงตัดสินใจอพยพครอบครัวมาตั้งบ้านเรือน อยู่ทางทิศตะวันออกของหนองน้ำนั้น เมื่อปี พ.ศ. 2386 และตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า "บ้านหนองห้าง" ตั้งแต่นั้น

ที่เรียกว่า "หนองห้าง" เพราะมีหนองน้ำ และมีห้างอยู่ริมหนอง ห้างคือที่ดักมอง และดักรอสัตว์เวลาจะมาจับสัตว์ของนายพราน เมื่อนายท้าวมาดูพื้นที่ยืนอยู่ริมห้าง และมีหนองน้ำจึงเรียกชื่อว่า "บ้านหนองห้าง" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นายท้าวและนางเตี้ย จึงได้ชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวหนองห้าง เพราะเป็นผู้ก่อตั้งบ้านหนองห้าง ขึ้นมา ครอบครัวของนายท้าว มีดังนี้

1. นายซ่วย แต่งงานกับนางแดง
2. นายพิลา แต่งงานกับนางดำ
3. นายโด้ง แต่งงานกับนางดอง

นอกจากนี้ยังมีสายเครือญาติ อีกหลายครอบครัว ที่ติดตามนายท้าวมา เมื่อทำการคัดเลือกผู้นำหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ผู้ได้รับการคัดเลือกคือ นายนา เรียกว่า ตาแสงนา เรียกตามอย่างของลาว นายนามีภรรยาชื่อนางแหวะ เป็นน้องสาวของนายท้าว เหตุที่ไม่เอานายท้าวเป็นพ่อบ้านหรือตาแสง คงเพราะว่านายท้าวมีอายุมากแล้ว (นายไพฑูรย์ สุระเสียง: สัมภาษณ์, มิ.ย.53)

สภาพทั่วไปของพื้นที่

ตำบลหนองห้าง ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอกุฉินารายณ์ ระยะทางห่างจากอำเภอ 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด 85 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อกับอำเภอ ใช้ถนนลาดยางชนบท ถึงบ้านหนองห้าง หมู่ที่ 6 ถนนลูกรังระหว่าง หมู่ที่ 6 ถึงบ้านห้วยม่วง หมู่ที่ 4,9 การขนส่งสินค้าเกษตรโดยภาพรวมสามารถติดต่อได้สะดวกในฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝน การติดต่อไม่สะดวกเท่าที่ควร ผิวถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ สภาพการตั้งบ้านเรือน อยู่กันเป็นกลุ่มก้อนตามเครือญาติเป็นชาวผู้ไท มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมเป็นของตนเอง ส่วนมากลักษณะการตั้งบ้านเรือนชอบอยู่ตามไหล่เขา มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่น มีปัญหาการชะล้างของหน้าดิน และการกักเก็บน้ำในฤดูฝน ถนนที่ใช้การขนส่งสินค้าเกษตรส่วนมากเป็นถนนลูกรังใช้ประโยชน์ได้ในระดับปานกลาง

ลักษณะการประกอบอาชีพ

อาชีพหลักคือ ทำนา ประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรในชุมชน กล่าวคือ ครอบครัวที่รับราชการหรือทำอาชีพอื่นก็ยังมีการทำนาด้วย มีเพียง 2 เปอร์เซ็นต์ ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ค้าขาย และคนที่ไม่มียี่สิบดินทำกินของตนเองที่ไม่ทำนาเลย ส่วนใหญ่แทบทุกหลังคาเรือนจะมีคนรับราชการเนื่องจากชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนต่อในระดับสูงมาก มีการปลูกฝังแนวคิดนี้มานาน สังเกตได้คือคนที่ทำงานในหน่วยราชการในอำเภอละแวกนี้ จะเป็นคนของชุมชนหนองห้างทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ครู หมอ พยาบาล คนที่ไม่ได้รับราชการก็จะทำงานเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ มีหน้าที่การงานที่ดีทั้งนั้น แต่คนเหล่านี้ก็ไม่ทิ้งอาชีพเกษตรกรรมโดยอาศัยใช้แรงงานในช่วงเย็น เช่น การนวดข้าว ในช่วงเย็นหลังเลิกงาน และการจ้างคนนอกพื้นที่ในการดำนาและเกี่ยวข้าว เพราะแรงงานในชุมชนไม่พอ เนื่องจากการเก็บเกี่ยวและดำนาเป็นช่วงเวลาพร้อมๆกัน วัฒนธรรมในเรื่องการลงแขกจะเริ่มหายไป

หลังฤดูเก็บเกี่ยวมีการทำไร่อั่วลิสง อ้อย มันสำปะหลัง ปอ แต่มีจำนวนไม่มากนัก มีการทำสวน เช่น สวนมะม่วง ปลูกบวบเพื่อขายในชุมชน เนื่องจากอาหารผู้ไทนิยมใส่บวบและยอดบวบในแกงต่างๆ จึงมีการซื้อขายกันในชุมชนอย่างมาก ราคา 5-10 บาทแล้วแต่จะส่งซื้อ บางทีเข้าไปซื้อและเก็บในสวนเลยก็มี มีสวนพริกและพริกพื้ผักสวนครัวด้วย แต่ส่วนใหญ่เป็นการปลูกไว้กินในครัวเรือน

อาชีพเสริม มีการเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงหม่อนไหม เลี้ยงปลา วัว-ควาย เป็ด ไก่ มีทั้งเลี้ยงไว้บริโภคและขายการทำหัตถกรรม เช่น ทอผ้า และการจักสาน ก็เป็นอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก และเป็นงานฝีมือที่มีชื่อเสียงมากด้วย โดยมีผู้มาเยือน ประชาชนที่สนใจและหน่วยราชการในพื้นที่เข้ามาซื้อผ้าและตัดชุดไทย ส่งงานตะกร้า กระเตาะ (กระเป๋าทึบเล็กๆ) กระติบข้าว อื่นๆ โดยเฉพาะกระเตาะที่มีชื่อเสียงมาก ขายใบละ 1,000-10,000 บาท เพราะต้องใช้เวลาลดนานและมีลวดลายละเอียด ถือว่าเป็นงานฝีมือและภูมิปัญญาที่ต้องรักษาสืบต่อไป

แรงงานในครัวเรือน วัยแรงงานอายุระหว่าง 20-40 ปี จะไปใช้แรงงานในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ดังนั้นในครัวเรือนหนึ่งจะเหลือแรงงานเฉลี่ย 3 คน จึงทำให้ขาดแคลนแรงงานทำให้การผลิตได้คุณภาพต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง

เป้าหมายของการทำการเกษตร เป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย เช่น พืชไร่ ไม้ผล และการเลี้ยงสัตว์ ส่วนพืชอื่นๆ เช่น ข้าว เพื่อการบริโภค ที่เหลือจะจำหน่าย ประมาณเดือนเมษายน-มิถุนายน แต่การจัดการบริหารการผลิตไม่ดีนัก ยังขาดการเอาใจใส่และขาดแรงงาน

เทคนิควิธีการผลิต ระบบการผลิตและการตลาดไม่มีระบบที่ซับซ้อน ใช้ความเคยชินที่ผลิตมาตั้งแต่ดั้งเดิม มีการผลิตหมุนเวียนไปตามฤดูกาลตลาด

ปัจจัยการผลิต สัตว์ใช้แรงงาน เช่น ควาย มีไม่เกิน 5 เพอร์เซ็นต์ นอกนั้นจะเป็นเครื่องจักรกล เช่น รถไถเดินตาม ซึ่งมี 90 เพอร์เซ็นต์ รถไถใหญ่ 5 เพอร์เซ็นต์ การเก็บเกี่ยว เช่น ข้าว จะมีรถนวดข้าว เกษตรกรใช้ 60 เพอร์เซ็นต์ ส่วนปัจจัยการผลิตอื่นๆ เช่น ปุ๋ยตลาด ราคาแพงมาก ใช้เมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชอื่นๆ ที่เกษตรกรเก็บเอง

การรวมกลุ่มอาชีพ

ปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เพราะการช่วยเหลือต่างๆจะต้องผ่านในรูปของกลุ่มและทางราชการก็ได้ประชาสัมพันธ์ถึงความสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ ปัจจุบันได้มีการตั้งกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพได้แก่

กลุ่มเกษตรกร

1. กลุ่มเกษตรกรทำนาหนองห้าง หมู่ที่ 1-9 จำนวนสมาชิก 276 คน ทุน 13,800 บาท กู้เงิน โครงการช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรในการจัดหาปุ๋ยเป็นเงิน 300,000 บาท เพื่อซื้อปุ๋ยมาจำหน่ายสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรเพิ่มผลผลิตข้าว

ปัญหา - กรรมการขาดความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่ม

- ขาดเงินทุนหมุนเวียน
- สมาชิกไม่สนใจแก้ปัญหาาร่วมกัน

กลุ่มแม่บ้าน

สมาชิก 52 คน ทุนหมุนเวียน 14,950 บาท ให้สมาชิกกู้ยืมไปประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ซื้อปุ๋ย และนำไปทอดผ้า กำลังการผลิตผ้าพื้นเมือง 4,000 บาทต่อปี

ปัญหา - มีการจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ขาดเงินทุน

- คณะกรรมการขาดความชำนาญในการบริหารจัดการที่ดี
- สมาชิกไม่สนใจในการเสนอแนะและแก้ปัญหาร่วมกัน

กลุ่มผลิตข้าวชุมชน หมู่ที่ 1-9 กองทุน 49,000 บาท สมาชิก 25 คน เป็นการผลิตเมล็ดพันธุ์

กลุ่มไร่นาสวนผสม สมาชิก 189 คน ผลิตแบบพอเพียง เพื่อบริโภคและจำหน่าย

กลุ่มเลี้ยงไหม หมู่ที่ 3 จำนวน 32 คน การผลิตไหมสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร

กลุ่มผลิตภัณฑจากสมุนไพร หมู่ที่ 1-9 สมาชิก 15 คน ทำสารไล่แมลง เป็นเงิน 20,000 บาท

องค์กรในชุมชน

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองห้าง ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่ได้รับความสนใจจากประชาชน ซึ่งมีความเข้าใจว่าเป็นแหล่งงบประมาณที่จะสร้างความเจริญให้กับชุมชน ซึ่งมีบทบาทตามความรู้สึกรของชุมชน

- สร้างถนนทุกประเภท
- ประปาหมู่บ้าน
- แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- สิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกหมู่บ้าน
- สนับสนุนอาชีพเกษตรกร

2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลหนองห้าง เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ใหม่เกษตรกรให้ความสนใจ จากการใช้บริการก็มีความพอใจในระดับหนึ่งไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้าสำนักงานเกษตรอำเภอ ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ปรับปรุงอาคารสถานที่ให้พร้อมบริการเกษตรกรในการประกอบอาชีพ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 เกษตรกรใช้บริการ เช่นอบรมโครงการต่างๆ ปีละไม่ต่ำกว่า 400 ราย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาที่เห็นเด่นชัด คือ การทอผ้า ซึ่งมีการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ สืบทอดกันมาเท่าทุกวันนี้ เช่น การทอผ้าสีตะกรอ เกษตรกรย้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น ต้นคราม ครั่ง หรือเปลือกไม้ มีการผลิต 80% ของครัวเรือนทั้งหมด มีกลุ่มทอผ้าทุกหมู่บ้าน ทำให้แม่บ้านยังพอมีงานทำในช่วงว่าง แต่มีบางส่วนยังว่างงานนอกฤดูกาลการผลิต

ศาสนา ความเชื่อ

ศาสนาที่ชุมชนหนองห้างนับถือมี 2 ศาสนา คือ พุทธและคริสต์ (นิกายโรมันคาทอลิก) โดยนับถือพุทธประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์ และคริสต์ประมาณ 2% แต่การนับถือสองศาสนาไม่ได้ทำให้ชาวบ้านแตกแยกกัน ช้ายังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี เมื่อมีงานบุญหรืองานของชาวคริสต์ชาวพุทธก็จะร่วมช่วยงานด้วย เมื่อมีงานของพุทธ คริสต์ศาสนิกชนก็ร่วมด้วย

ชุมชนยังมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี เรื่องไสยศาสตร์ และความเชื่อตามบรรพบุรุษ เช่น มีความเชื่อเรื่องการเหยา ความเชื่อเรื่องหมอผี ความเชื่อเรื่องนางทรง การบะ คือ การไปขอเรื่องที่ต้องการต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อสำเร็จก็ไปแก้บน คล้ายๆ การแก้บนนั่นเอง ความเชื่อเรื่องการชะล่า เช่น หญิงที่คลอดบุตรอยู่ไฟห้ามกินหน่อไม้ ไม่กินเนื้อสัตว์ ถ้ามีคนในครอบครัวเสียชีวิตที่อื่นจะไม่นำศพเข้าบ้าน เพราะเชื่อว่าจะนำความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่นในบ้าน ห้ามลูกเขยถือมิด (พรา) ขึ้นบนบ้าน หญิงตั้งครรภ์ไม่ให้นั่งขวางบันได ความเชื่อเรื่องผี เช่น เมื่อมีภัยธรรมชาติ ผู้เจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุก็จะคิดว่าเป็นอำนาจของผีทำ การถือผีนาหรือผีตาแฮกคือ ก่อนจะทำนา ทำการเกษตรจะมีการเซ่นไหว้ผีนาก่อน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ได้ผลผลิตดี ความเชื่อเรื่องผีเชื่อหรือผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องผีปอบ-ผีเป่า ผีปู้ตาโดยจะมีการจัดเลี้ยงผีปู้ตา ช่วงเดือนหก-เดือนเจ็ด

การละเล่นพื้นบ้าน

มีนิทานพื้นบ้านหลายเรื่องเล่ากันมา เช่น เรื่องผีลุ่มปู่ลุ่มนุ้ย เรื่องเอ็ดผะเลอ จักจั่นจั่งมิได้ไล่ เรื่องเสี่ยวยักษ์ที่ภูหินปูน เป็นต้น การละเล่นจะเหมือนกับชุมชนอีสานสมัยก่อน จะมีหนุ่มสาวจับกัน ตอนกลางคืนหนุ่มจะมาจับสาวโดยใช้ผญาจับสาวโต้ตอบกัน

ดนตรีและนาฏศิลป์ ชาวผู้ไทก็จะมีการเล่นดนตรีและฟ้อนผู้ไทที่เป็นเอกลักษณ์ของตน และยังมีประเพณีงานแต่งงานที่แตกต่างจากชาวอีสานคือ การมีพ่อล่ำม-แม่ล่ำม ทำหน้าที่เป็นพ่อ-แม่ คนที่ 2 ของคู่บ่าวสาว มีหน้าที่ให้คำปรึกษาในการใช้ชีวิตคู่ของหนุ่มสาวคู่ นั้นตลอดไป

ภาษา

ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการคือภาษากลาง แต่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ภาษาผู้ไท มีคนที่ไม่ทำงานที่อื่นหรือออกไปเรียนหนังสือจะพูดภาษาอีสานได้ด้วย แต่คนรุ่นเก่าจะพูดภาษาอีสานไม่ได้ จะพูดภาษาผู้ไทเพียงภาษาเดียว และภาษาผู้ไทจะมีเฉพาะภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน ลักษณะของภาษาผู้ไทคือ มักมีเสียงสระ เออ เช่น เมอ (ใหม่), เซอ (ใส่), เนอ (ใน) เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในชุมชน

ชุมชนถือเป็นชุมชนที่มีความสามัคคีกันมาก เมื่อมีงานของส่วนรวม หรืองานบุญ งานแต่งงาน งานศพ ก็จะไปช่วยงานกันดีมาก เดิมมีการลงแขกเกี่ยวข้าว แต่ปัจจุบันเริ่มเลือนหายไป มีการจ้างงานมากขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนมีงานประจำทำ ไม่ได้ทำการเกษตรอย่างเดียว จึงไม่มีเวลา ต้องจ้างคนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาช่วยด้วย

กลุ่มตระกูลเครือญาติที่ใหญ่ในชุมชน

ในชุมชนมีหลายตระกูล ตระกูลที่ใหญ่ 5 ลำดับแรก มีดังต่อไปนี้

1. ตระกูลโคตรพัฒน์
2. ตระกูลจิตจักร
3. ตระกูลสุระเสียง
4. ตระกูลวรชิน
5. ตระกูลปุ่นพันธ์